

УДК 378:332.012.2

Будзянівська Наталія, Якимович Ольга

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Проаналізовано суть соціально-економічної компетентності студентів. Розглянуто інноваційні методики формування соціально-економічної компетенції. Обґрунтовано, що практика у системі ступеневої підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти забезпечує їхню готовність до постійного вдосконалення, професійного росту, збагачує творчий потенціал та професійну компетентність.

Ключові слова: інновація, компетенція, компетентність, соціально-економічна компетентність.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні є підвищення якісного її рівня з метою забезпечення економічного зростання країни, сталого демократичного розвитку суспільства й вирішення соціальних проблем за умов переходу від процесної до результатної, компетентнісної парадигми освіти [7]. Компетентнісний підхід в освіті ввійшов на зміну освітньої парадигми, процеси глобалізації та прагнення України приєднатися до європейського освітнього простору, потребу у фахівцях, що здатні швидко адаптуватися до умов міжнародної конкуренції, ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем та забезпечувати стійкий розвиток країни. Зважаючи на виклики сучасності, необхідним є формування нової моделі підготовки фахівців не лише з високим рівнем професійних кваліфікаційних якостей, але й із широкими комунікативними та соціальними можливостями. Тому серед основних компетентностей студента вищої школи особливе місце посідає соціально-економічна компетентність.

Шлях до європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін у всіх галузях суспільного життя. Ці зміни обумовлені багатьма чинниками, серед яких важливе місце посідають трансформаційні процеси в соціальній сфері та формування нових завдань в освіті. Так, в умовах перехідного періоду перед вищою освітою постає складне завдання формування соціально-економічної компетентності студентів, що акумулює в собі багато значних та вагомих питань, характерних не лише для перехідного періоду розвитку України, а й для реформування системи освіти та виховання, де компетентнісний підхід стає дедалі актуальнішим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемі загальнотеоретичних та методологічних аспектів економічної освіти присвячені праці Л. Абалкіна, Л. Бляхмана, В. Розова [1]; проблеми формування економічної свідомості, економічної культури описані в роботах

Е. Суїменко [3]; проблемам економічної підготовки вчителів присвячені роботи О. Падалки [5], А. Сиротенка, О. Шпака [12]. Питання діяльності вищої школи в аспекті підготовки педагогічних кадрів на засадах компетентнісного підходу розглядаються у працях В. Кременя, І. Беха, С. Гончаренка, О. Овчарук, О. Падалки, О. Савченко, М. Євтуха, М. Ярмаченка та ін [5]. Разом із тим аналіз наукової літератури засвідчив, що інноваційні методики формування соціально-економічної компетентності студентів вищого навчального закладу ще не стала предметом окремого наукового дослідження.

Мета статті: проаналізувати суть соціально-економічної компетентності студентів та розглянути інноваційні методики формування соціально-економічної компетентності студентів.

ВКомпетенція – це коло питань, в яких людина добре обізнана, володіє досвідом; це ступінь готовності особистості, яка розвивається і реалізується у вирішенні певного комплексу завдань. Компетентність – це властивість особистості, яка володіє знаннями, досвідом в тій чи іншій галузі, що дозволяє використовувати його у змінних умовах; готовність особистості до вирішення певних професійних завдань [6].

Виклад основного матеріалу. Бути компетентним – означає вміти мобілізувати у певній ситуації набуті знання й досвід. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації. Вона органічно пов'язує одночасну мобілізацію знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності. Як властивість особистості, компетентність визначається і підрозділяється на кілька видів, на яких базується зрілість людини і має задовольняти певні вимоги [9].

Соціальна компетентність – здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій; уміння визначати й реалізовувати мету комунікації залежно від обставин; підтримувати взаємини; розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях [4]. Економічна компетентність – сукупність економічних знань і практичних умінь, досвід, економічна культура та мислення, наявність стійкої потреби й інтересу до професійної компетентності [11, с. 87]. Соціально-економічна компетентність – це знання глобальних процесів розвитку цивілізації та функціонування сучасного суспільства, а також основ соціології, економіки, менеджменту і права [1].

Соціально-економічні знання є одним із найважливіших чинників формування чітких життєвих і професійних орієнтирів особистості. Самовизначення людини є головною метою, ключовим показником прогресу. Для сучасного суспільства необхідно формувати спеціаліста, який здатен не лише творчо використовувати інформацію, а й самостійно здобувати і застосовувати її у складних і несподіваних ситуаціях, ставити завдання та знаходити шляхи їх вирішення.

Соціально-економічній підготовці молоді не надавалося належної уваги, особливо у напрямі сприяння її соціальному самовизначенню. Сучасний стан на ринку праці, жорсткі умови конкуренції вимагають від майбутніх фахівців не лише високого рівня професійної підготовки, а й соціально-економічних знань, що виконують функцію орієнтаційної основи. Тому необхідно знайти інноваційні підходи до підвищення інтересу молоді до соціально-економічних знань.

Практика показала необхідність активізації інтересів молоді, що стосуються майбутнього фаху, на основі відповідної соціально-економічної підготовки. Разом з цим, профорієнтаційні можливості соціально-економічних знань використовуються далеко не повністю. Не повністю вирішується таке важливе завдання, як усвідомлення молоді суспільного значення майбутньої професійної діяльності, особливо в умовах ринкової економіки.

Для розвитку соціально-економічної компетентності студентів необхідно застосовувати інноваційні підходи та методики. Інновація означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи, що викликають перехід системи з одного стану до іншого.

Можна запропонувати таку послідовність формування соціально-економічної компетентності: елементарний і низький рівень сформованості соціально-економічної компетентності може бути притаманним студентам, які тільки розпочали своє навчання у вищому закладі освіти; достатній рівень сформованості соціально-економічної компетентності може досягатися студентами після вивчення низки дисциплін гуманітарного та суспільного циклів наприкінці четвертого курсу навчання та після перших двох видів практик – навчальної і виробничої, які проходять студенти до рівня бакалавра. Можна припустити, що достатній рівень сформованості соціально-економічної компетентності характеризує освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»; високий рівень сформованості економічної компетентності набувається у процесі здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «магістр» і передбачає подальше вдосконалення під час професійної діяльності. У багатьох випадках спеціальна економічна освіта обирається молоддю не для престижу, а для практичної економічної діяльності.

Механізм економічної системи освіти включає три етапи: засвоєння економічних знань; перетворення економічних знань у переконання та установки; набуття вмінь реалізовувати знання в економічній дійсності. Ефективність економічного виховання залежить від раціонального здійснення кожного етапу окремо [2, с.71].

Розглянемо соціокультурний аспект дослідження соціально-економічного знання у соціальному самовизначенні молоді. У сучасній науці немає чіткого визначення статусу молоді, як окремої соціальної групи. Його визначають як «соціально-демографічну», «соціально-професійну»,

«самостійну» та «несамостійну» соціальну групу тощо. Молодь як «лімінальна» група переважно перебуває у стані зміни статусу. Диференціація в його середовищі теж притаманна лише минулому та майбутньому. Відсутність статусних ознак проявляється у стані свободи від обов'язків і відповідальності, який часто реалізується у дозвіллі, намаганні виділитися одягом, манерами, сленгом.

Масова економічна культура є важливим чинником оновлення економіки. Природно, що для її оновлення необхідно, щоб люди навчилися вибирати найраціональніші варіанти рішень, оцінювати витрати та прибуток, шукати ринки збуту тощо. Під ринковою економічною культурою слід розуміти сукупність таких моделей соціально-економічної поведінки, які є адекватними природі ринкових відносин. Такі моделі соціально-економічної поведінки в усіх цивілізованих країнах є невід'ємною істотною рисою ринкової економіки [12, с.198-199].

В сучасному суспільстві існує необхідність адаптації молоді до нових вимог, що пред'являються до фахівця ринком праці. Особливо актуалізуються питання соціального самовизначення молоді, яке стає все більш важливим у зв'язку із зростаючою конкуренцією.

Вивчення проблем молоді показало, що одна з них є традиційною – проблема мотивації професійного вибору. Соціальні очікування молодих людей, пов'язані з вибраною спеціальністю, багато в чому визначають мету навчання у вузі і сприяють формуванню установки на майбутню кар'єру.

Проаналізуємо економічний аспект дослідження соціально-економічного знання у соціальному самовизначенні молоді. Проведемо аналіз самовизначення молоді на ринку праці. Напружена ситуація на ринку праці внаслідок економічної кризи у чималій мірі зумовлює тенденції у соціальному самовизначенні молоді. Не секрет, що тисячі випускників ВУЗів і професійних навчальних закладів після їх закінчення залишаються без роботи, оскільки не можуть влаштуватися по спеціальності. Ще більш скрутне становище у тієї частини молоді, яка, діставши середню освіту, не має можливості продовжувати навчання, придбати спеціальність внаслідок фінансових труднощів.

Прослідковується відсутність бажання трудитися, соціальна незрілість, інфантильність, бажання перекласти свої турботи на плечі батьків. В умовах формування ринкової економіки, поява безробіття боляче ударила по молодих, посиливши і без того нелегкий вантаж молодіжних проблем.

Тільки кожна третя молода людина, що звернулася в пошуках роботи, знаходить її. На показник працевлаштування значний вплив здійснює чинник професійного складу безробітних: педагоги, інженери, водії, бухгалтери, швачки, кравці, продавці, секретарі-друкарки і т.п. Тобто ті професії, які не користуються попитом на ринку праці, або попит на них невеликий. Тому молоді необхідно орієнтуватися на потреби ринку праці в робочій силі. Необхідними є знання з питання соціального самовизначення молоді, вибору оптимального типу зайнятості з урахуванням потреб і

можливостей конкретної людини, соціально-економічної ситуації на ринку праці.

Висновки. Таким чином, ми розглянули взаємозв'язок соціально-економічного знання та соціального самовизначення у контексті різних підходів до їх аналізу. Цілеспрямована й особливим способом організована корекційна діяльність може значно активізувати процес соціального самовизначення молоді. Отже, можемо зробити висновок, що існуюча система навчання у закладах вищої освіти недостатньою мірою формує соціально-економічну компетентність у студентів, що, за великим рахунком впливає на зниження їх конкурентоздатності на ринку праці як майбутніх фахівців. Аналіз результатів констатуючого експерименту дає змогу стверджувати, що соціально-економічна компетентність студентів сформована на недостатньому рівні та потребує подальшого вдосконалення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробкою проблеми удосконалення соціально-економічної компетентності студентів.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є., Маслак Л.П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід*: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81–109.
2. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки: навч. пос. Київ: КНЕУ, 1998. 280 с.
3. Зарубінська І.Б. Формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів (теоретико-методичний аспект): монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 348 с.
4. Егоров Д.Е. Формирование социальной компетентности студента среднего профессионального учебного заведения в процессе социального образования: дис. ... канд. пед. наук: Казань, 2003. 188 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина, О.В. Овчарук, Л.І. Паращенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко та ін.; під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
6. Ландшеер В. Концепция «минимальной компетентности». *Перспективы: вопросы образования*. 1988. № 1. С. 32–38.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. (National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021) (2013). Retrieved from: [www.http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013)
8. Ніколаєнко С.М. Освіта і наука: законодавчі та методологічні основи: навч. посіб. Київ: ІВЦ «Політехніка», 2004. 280 с.

9. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики*. Київ: «К.І.С.», 2003. 296 с.

10. Пилипенко В. Економічна свідомість і культура населення в період ринкової трансформації суспільства. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2002. №4. С.197–206.

11. Слостенін В.А. Педагогіка: інноваційна діяльність. Москва: ІЧП «Іздателство Магістр», 2007. 224 с.

12. Шпак О.Т. Особливості управління процесом економічної освіти вчителів. *Молодь і ринок*. 2006. № 1(16). С. 23–32.

Будзяновская Наталья, Якимович Ольга
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДИКИ ФОРМИРОВАНИЯ
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ

В статье проанализирована сущность социально-экономической компетентности студентов. Рассмотрены инновационные методики формирования социально-экономической компетентности. Обосновано, что практика в системе подготовки будущих воспитателей дошкольного образования обеспечивает их готовность к усовершенствованию, профессиональному росту, обогащает творческий потенциал и профессиональную компетентность.

Ключевые слова: инновация, компетенция, социально-экономическая компетентность.

Budzianovskaya Natalia, Yakimovich Olga
INNOVATIVE METHODS OF FORMATION OF SOCIO-ECONOMIC
COMPETENCE OF STUDENTS

The essence of socio-economic competence of students is analyzed. Innovative methods of social and economic formation are considered. It is substantiated that the practice in the system of stage training of future preschool educators ensures their readiness for continuous improvement, professional growth, enriches creative potential and professional competence.

Keywords: innovation, competence, competence, socio-economic competence.